

श्री शुकोपनिषद्.

(ટીકા સાથે)

ਭਾਗੀ ਨਮਿਥੁ ਫ਼ਰੀਦਾਦ. -

HOME DEPARTMENT

(Political)

ਸੰ. ੧੫, ੧੯੮੧ ਆਖਰੀ ਟੁਕੜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ.

Date 17.1.20
डिप्ट ०-१-२ (वेक आना)

नवयुग मुद्रणालय-सुरत

Adaptably Connected

પુસ્તક વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
જિલ્લા કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૨૫૩

આ શુકોપનિષદ્ શ્રી મગનલાલ પ્રાણીવનદાસે
પાતાના સ્વગૃધ ચિ. કાન્તિલાલના
પુત્ર્યાર્થે પ્રસિદ્ધ કરી ગુરુ ચરણે
અર્પણ કર્યું છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૧૦૦ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રૂપુતોપનિષદ

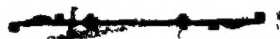
વિષય ૮૨ : ૨૪

॥ शुभ ॥

॥ विजयते श्री शुकदेवः ॥

॥ १ ॥

अथ श्री शुकोपनिषद्

ॐ सहनावक्तु । सहनौ ह्युनक्तु । सखीर्यं
करवावहै नेजस्विभावधीतमस्तु । साविद्विषावहै । ॐ
सावित्रि । २

॥शु॥

अथ वै है नं रौमहर्षणि श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं सूतं
संजगाम च पप्रच्छ कुलमुख्यो बह्वचः शमदम श्रद्धा-
भक्तिसमन्वितः समित्पाणिः शौनकः ॥ १ ॥

॥२॥

भगवन्, मे शुद्धसच्चिदानंद सदगुरु शुकदेवस्य
रहस्यं ब्रूहि श्रीशुकदेवस्य च किं स्वरूपं केन विधिना-
पास्यः शुकदेवः ॥ २ ॥

अथ हैनं प्रोवाच स्वानंदमग्नः सूतः हे अनघ,
शृण्ववहितमतिः सरहस्यां कलिमलहरामात्मतत्त्वप्र-

॥शु॥

काशिकां सर्वनिगमागमसिद्धांतसारामतिगोप्यां शुको
पनिषदं वच्मि ॥ ३ ॥

शुद्धसच्चिदानंदः परमात्मैवेदं दरीदृश्यमानं
स्थावरजंगमात्मकमाब्रह्मस्तंबं पर्यन्तं जगद्रूपं दधार ॥४॥

स एव सच्चिदानंदः सर्वव्यापकः सर्वेश्वरः सर्वान्त-
र्यामी सद्गुरुः शुकदेवः प्रणवस्वरूपः स्वात्मना सहा-
भेदेनोपास्यः तच्चेत्यम् ॥ ५ ॥

॥३॥

॥शु॥

यथा प्रणवेऽकार उकारो मकारोऽर्धमात्रा बिन्दु-
रिति पञ्चाङ्गानि तथा पञ्चाङ्गानि पञ्चतत्त्वात्मकानि
शुकदेवमहामंत्रे सन्ति, तथैव प्रत्यक्ष सदगुरुविग्रहे
कल्पयित्वोपास्यः ॥ ६ ॥

स्थूलदेहो जलतत्त्वात्मकोऽकारमात्रारूपो जनक-
गुरुस्वरूपः ॥ ७ ॥

सूक्ष्मदेहो वायुतत्त्वात्मक उकारमात्रारूपो दीक्षा-
गुरुस्वरूपः ॥ ८ ॥

॥शु॥

कारणदेहोऽग्नितत्त्वात्मको मकारमात्रारूपो विद्या-
गुरुस्वरूपः ॥ ९ ॥

महाकारणदेहः शब्दरूपात्मकोऽर्धमात्रारूपः सद-
गुरुस्वरूपः ॥ १० ॥

देहातीतोऽनुभवस्वरूपात्मको बिंदुस्वरूपः सर्वव्या-
पकः परमात्मा ॥ ११ ॥

स एव सर्वेश्वरः सर्वोत्तर्यामी सर्वातीतोनिरञ्जनो

॥शु॥

निराकारः साकारो ब्रह्मस्वरूपः शुक्रदेवः प्रत्यक्ष
गुरुमूर्तिस्थः ॥ १.२ ॥

त्वं शुक्रदेवोऽहं शुक्रदेवो जले शुक्रदेवः स्थले
शुक्रदेवोऽन्तरिक्षे शुक्रदेवः पाताले शुक्रदेवः सर्व शुक्र-
देवात्मकं जगत् ॥ १.३ ॥

य एवं वेद स आत्मस्वरूपं वेद य आत्मस्वरूपं
वेद स परमात्मनः स्वरूपं वेद यः परमात्मानं वेद सो

॥३॥

॥शु॥

जन्ममृत्युतीर्त्वा ब्रह्मैव भवति ब्रह्मविद् ब्रह्मैव
भवतीति श्रुते ॥ १४ ॥

ॐ सहनाववत्विति शान्तिः ।३। इति श्रीशुकोपनिषद्॥

ॐ शब्दरूपाय विब्रहे सन्य रूपाय धीमही
॥ तन्नःशुकः प्रचोदयात् ॥ समाप्त.

॥७॥

(અથવૈ૦) રીકા:—વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળી જેનું અંત:-

કરણ શુદ્ધ થયું છે, એવા શૈતનક રૂપી જેઓ ઉત્તમ કૃણવાન,
વેદપાત્ર, ચતુષ્ટય સાધન સમ્પન્ન હતા. તેઓ અત્યંત શ્રદ્ધા
ભક્તિ યુક્ત થઈ હાથમાં સમિધ લઈ શ્રાત્રિય બ્રહ્મનિષ્ઠ સદ્ગુરુ
રામહર્ષણુ રૂપીના પુત્ર સુતજીને શરણે ગયા અને નિચે
પ્રમાણે પુછ્યું. (૧)

(મગવન૦) હે ભગવાન ! મને શુદ્ધ સુવિદ્યાદાનંદ

સદ્ગુરુ શ્રીશુકદેવજીનું રહસ્ય કહો. શ્રીશુકદેવજીનું શું સ્વરૂપ
અને શ્રીશુકદેવજીની ઉપાસના કેવી રીતે કરવી ! (૨)

(અથદૈનં) શૌનક ર્ષીનાં આવાં પ્રેમ ભક્તિ યુક્ત વચનો સાંભળી ને નિજનંદમાં લિન્ન થયેલા શ્રી મુનશ્ચ કહે છે. હે પાપ રહિત, શૌનક આ શ્રી શુક્રોપનિષદ ત્વને કહું છું. તે એકાગ્ર ચિત્તથી શ્રવણ કર આ શ્રી શુક્રોપનિષદ ગુરુતત્વના રહસ્ય વાળું છે. કળીયુગના દોષોને નાશ કરવાવાળું છે. આત્મ તત્વને પ્રકાશ કરવા વાળું છે. સર્વ વેદશાસ્ત્રના સિદ્ધાંત રૂપ છે. અને અતિ ગુપ્તમાં ગુપ્ત છે. (૩)

(શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદં) શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા-એજ બ્રહ્માથી સ્થાવર પર્યંત આ દેખાતું સ્થાવર જંગમાન્મક જગતરૂપ ધારણ કર્યું. (૪)

(સપ્તવ૦) તેજ સચ્ચિદાનંદ, સર્વ વ્યાપક. સર્વેશ્વર, મર્યાન્તર્યામી સદ્ગુરુ શ્રી શુક્રદેવજી ઓંકાર સ્વરૂપ છે. તે ઓંકાર રૂપ સદ્ગુરુ શ્રી શુક્રદેવજીનીજ આત્મ સાથે અભેદ કરી ઉપાસના કરવી યોગ્ય છે. તે નિચે પ્રમાણે. (૫)

(યથા પ્રજ્ઞવ૦) જેમ ઓંકારમાં અકાર, કિકાર, મકાર અર્ધમાત્રા, બિન્દુ એ પાંચ અગો છે; તેમ પાંચ તત્ત્વરૂપ પાંચ અગો શ્રી શુક્રદેવ મહામંત્રમાં છે. તેજ પ્રમાણે પ્રત્યક્ષથી સદ્ગુરુ સ્વરૂપમાં કલ્પના કરી ઉપાસના કરવી. (૬)

॥શુ॥

(સ્થુલદેહો) સ્થુલ દેહ જળ તત્વાત્મક અકાર માત્રા
રૂપ જનક (પીતા) ગુરુ સ્વરૂપ છે. (૭)

(સૂક્ષ્મદેહો) સૂક્ષ્મ દેહ વાયુ તત્વાત્મક ઉકાર માત્રા
રૂપ દિક્ષા ગુરુ સ્વરૂપ છે. (૮)

(કારણદેહો) કારણદેહ અગ્નિ તત્વાત્મક મકાર માત્રા
રૂપ વિદ્યાગુરુ સ્વરૂપ છે. (૯)

(મહા કારણ) શબ્દ રૂપાત્મક અર્ધ માત્રા રૂપ શ્રી
સદગુરુ સ્વરૂપ છે. (૧૦)

(દેહાતિત૦) ચાર દેહાતિતી ન્યારો અનુભવ સ્વરૂપાત્મક
ગિન્દુ સ્વરૂપ સર્વ વ્યાપક પરમાત્મા જ સર્વેશ્વર, સર્વાન્તર્યામિ,
સર્વાતિત, નિરંજન નિરાકાર, સાકાર. બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રી શુકદેવજી
પ્રત્યક્ષ પરમ સદ્ગુરુ મૂર્તિ રૂપ છે. (૧૧-૧૨)

(ત્વં શુકદેવ૦) તું શુકદેવ, હું શુકદેવ, જાળમાં
શુકદેવ, સ્થળમાં શુકદેવ, અંતરિક્ષમાં શુકદેવ, પાતાળમાં શુકદેવ,
જંગમાત્મક સદ્ગુણ જગત શ્રી શુકદેવ સ્વરૂપ જ છે. (૧૩)

(ય એવં વેદ૦) આ પ્રમાણે જે જાણે તેજ આત્મા
સ્વરૂપને જાણે છે તેજ પરમાત્માને જાણે છે તેજ જન્મ મરણને

તરી જાદને અલ્પ થાય છે. શ્રુતિ કહે છે કે:-અલ્પ સ્વરૂપને
જાણે તે અલ્પ સ્વરૂપ થાય છે. (૧૪)

(૧૫) શ્રી શબ્દ અલ્પ સદ્ગુરુ શ્રી શુકદેવજી ઓંકાર
સ્વરૂપ છે અને તેનું રહસ્ય શ્રી સદ્ગુરુ મુખે શ્રવણ કર્યા શિવાય
વાંચ્યાથી આવડે કે સમજાય એમ નથી, તેમજ શ્રી શુકદેવજીનો
તારક 'અમરમત્ર' લીધા શિવાય આ રહસ્ય સમજવું મુશ્કેલ
છે. માટે આ શ્રીશુકોપનિષદનો નિત્ય પાઠ કરનારે સક્ષેપમાં
લખેલા ગુપ્ત રહસ્યને યથાર્થ જાણવા શ્રી આત્રિય અલ્પનિષદ
સદ્ગુરુને શરણે જઈ મહામંત્ર પ્રાપ્ત કરી જીવન શ્રેયાર્થ કરી

લેવું; સદ્ગુરુ આશ્રીત શ્રયસાધક વર્ગે મંત્રાપદેશ વિનાના મનુષ્યને આ ગુપ્ત રહસ્ય કહેવું નહિ. કારણકે:-અમકન વંચક ધ્રુત, પાખડી, નાસ્તિક, સક વગેરે અવિદ્યાત્મક જીવોને કહેવાથી રાખમાં હોમેલા ધીની પેટે નિષ્ફળ થાય છે. અને રહસ્યના માહાત્મની પાલના નહિ થવાથી દોષિત થવાય છે.

॥ શ્રીહરિઃ ॐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ ॥

સમાપ્ત.

सूचना

श्री शुक्देव वानप्रस्थाश्रम-या-भागवत मंडणना कार्यने
निभावी वृद्धि करवा श्रेयः साधक वर्गे भट्ट आपवी.

नियमो तथा व्यवस्था ज्ञातुवा भणो या लप्ते—

श्री सहगुरु शुक्देव आज्ञाथी

श्री शुक्देवोपासक

तंत्री-हिरालाल छमनलाल तारकथ

११ अक्टोबर १९६३

